

האפרק ראש הממשלה מחזיק אל עדשת העולם הזה בצאתו מן הישיבה המכרעת. לצדו צועד מזכירו האישי יצחק נבון. בן-גוריון, שהתעקש לפרק את הקואליציה, ולסלק מהממשלה את שרי אחדות העבודה, נראה במצב רוח טוב.

הכרעו בעת הישיבה הראשונה היה השר פנחס ספיר אחד משני שרי מפא"י שנמנעו מהצבעה. גם שר הדואר הדתי יוסף בורג (שמאל) לא צייד בשליחות. אולם הוא ראה במשבר הזדמנות לפרוע חשבון ארוך לשרי אחדות העבודה.

האנוסים מרדכי בנסוב וישראל ברזילי היו יכולים להיות המועמדים המרכזיים לטילוק מן הממשלה, לולא הקדימה אותם אחדות העבודה. תחת חץ אנוסים להחליט על עזיבת הממשלה אם אחדות העבודה תסלק ממנה, כפי שדרש ביג"י.

בחזית מפא"י והפרוגרסיבים שלח ביג"י את יוספטל לסיוור אליהם. מזכיר מפא"י חזר לתל-אביב, נפגש עם ראשי שתי המפלגות. מפא"י הודיעה כי לא תישאר בקואליציה בלי אחדות העבודה, ואילו הפרוגרסיבים ביקשו שהות לקיים דיון פנימי יסודי. גילויים אלה, שאיימו בהיחצרות מצב של חוסר-אפשרות להקים קואליציה אם תפורק הקואליציה הנוכחית, יצרו גם צורך בפגישה עם צמרת אחדות העבודה. היא נערכה בחדרה של סנטה יוספטל, בבית הועד הפועל של ההסתדרות, כשמצד מפא"י נוכחים השרים לוי אשכול ומרדכי נמיר, בעלה של סנטה גיורא ויוספטל, וראש סיעת מפא"י בכנסת עקיבא גוברין. מן העבר השני של השולחן ישבו ישראל ברייהודה, משה כרמל, יצחק בן-אהרן וישראל גלילי. לדעתנו, הודיעו אנשי אחדות העבודה, "לא נעשה על-ידינו שום צעל. להיפרך: אנו חושבים כי הצלנו את המדינה ואת הממשלה מצעד מחפיר ומסוכן". עם זאת ציינו ראשי אחדות העבודה, כי הם מוכנים להרגיע את ריחו הנוסעת של ראש הממשלה, ביקשו הצעה מעשית כיצד לעשות זאת.

פרחי אש וגופרית

ב עוד שבחר הצר שבקומה השלישית התקיימה הישיבה המשותפת בין שתי היריבות, טערו הרוחות באולם הישיבות הגדול שבקומה השביעית של אותו בנין. יצחק טבנקין, מנהיגה הקשיש של אחדות העבודה, הרעים בקולו החזק: "לא נלך אחרי בן-גוריון לקנוסה!"

לא פחות חריף בעמדתו היה פוליטרוק הפלמ"ח בני מרשק. כבר מזמן לא היתה שעת-כוסר כזו לבני לשפוך את מליצותיו הלהטות אודות "חומר הפלדה ממנו קורצנו". את כל מיריותו כלפי בן-גוריון מפיקה הפלמ"ח הריק עתה הקיבוצניק המזוקן מגבעת השלושה על בן-גוריון-מפרקה-הקואליציה-הפועלית. גם חיים גורי, הרומנטיקן הלירי של נדודי יגאל אלון, הוסיף פרחי אש משלו לחיכוך. גם דעתו היתה: לא להיכנע.

באחירה חמומה זו יכול היה רק ישראל גלילי, שליח-הקול, שכונה בשעתו כפי ברל בצנלסון, ההחוכמה המהלכת על שתיים, להעביר החלטה שסיפקה לכאורה אפילו את הקיצוניים, אך סמנה בחובה רמז שוקף-למדי לכל פוליטיקאי, כי אחדות העבודה תהיה מוכנה ללכת לקראת כניעה מכובדת.

הזמן דחק. בן-גוריון איים להגשים את תוכנית הפיטורין כבר בישיבת הממשלה ביום א'. אם להשיג פשרה — נותרו רק ששים שעות. מתחייב מפא"י ויגשו לנסח את תוכנית הכניעה. הם הגיעו למסקנה, כי יש מקום לתבוע מאחדות-העבודה ששריה יתצללו בישיבת הממשלה הקרובה, על צעד הנמנה.

כשהתוכנית בידו עלה יוספטל ירושלימה, ביקש להשיג את אישור ביג"י. "זה לא כלום!" קבע ראש הממשלה. "בצורה כזאת הם יוכלו מחר לחזור על מעשם. לאחר מה שעשו אסור לשבת איתם."

יוספטל גייס את כל כוח השפעתו לרכך את תקיפותו של ביג"י. הוא הצליח חלקית: בן-גוריון היה מוכן להסתפק בכניעה — בתנאי שתכלול שלושה דברים: גינוי חריף בממשלה של שרי אחדות העבודה; הבטת חרטה מצד אותם השרים על המעשה שעשו; התחייבות כי מקרה כזה לא יישנה.

"אתם רואים הרי שהוא אינו רוצה!" קרא יצחק בן-אהרן לעבר ארבעת שליחי-התייווך של מפא"י, שהביאו את תנאי ביג"י לאחדות העבודה. "אלה הם תנאים מעליבים ואין אפילו מקום להתמקח עליהם."

הצטרף אליו ישראל ברייהודה. הפגישה השניה בין מפא"י לאחדות העבודה, אור ליום ו', נסתיימה באחירה קודרת.

אמון לגלילי

טוב עברה הפעולה לירושלים. מסכיב למית-חוליו של שר המשפטים, התכנסה צמרת הפרוגרסיבים להכין תשובה למפא"י. עמדת השותף הקטן ביותר בקואליציה גובשה: יש לגנות את מעשה אחדות העבודה, תוך כדי ציון כי גם מפלגות אחרות עשו בעבר מעשים דומים, אך יש לנסות ולשמור על שלימות הקואליציה. לשאלה העיקרית, אם יהיו מוכנים להצטרף לקואליציה חדשה, נתנו הפרוגרסיבים רק תשובה מעורפלת.

בשבת הגיע לירושלים ישראל גלילי. הוא ביקר בדירתו של דויד בן-גוריון, התייחד עמו בשיחה שנמשכה שעתים תמימות. כאשר יצא נראה גלילי עייף, אך ציין כי יכולה עוד להימצא דרך של פשרה. מה היא דרך זו, סירב גלילי לגלות.

רק למחרת היום נודע כי ביג"י הודיע באותה שיחה אינטימית, שאם תחליף אחדות העבודה את משה כרמל בישראל גלילי יהיה מוכן לחסל את המשבר ללא כל תנאי נוסף. "תבין", אמר ביג"י למי שהיה במשך שנים רבות איש-מפתח במערכת הבטחון, וסגנו של ביג"י כשר הבטחון בממשלה הומנית מיד לאחר קום המדינה. "יש כאן עניין של אמון. הם איבדו אצלי האמון. כך אני ממשיך להאמין."

הצעה חדשה זו לא קירבה את חיסול הסכסוך בדרכי שלום. היא רק עזרה ליצור סיכסוך חדש: הפעם בתוך אחדות העבודה עצמה. היה זה תכסיס טיפוסי של גאון קנוניות דויד בן-גוריון: תוך כדי המערכה פורר את חזית יריביו מבפנים.

כאשר התכנסה הועדה המדינית של אחדות העבודה לישיבה נוספת, התרוצצו בה שלוש דיעות: זו של טבנקין-בן-אהרן, שתבעו להתנגד לכל כניעה והצדיקו בלהט את עצם ההדלפה; זו של ברייהודה-כרמל-אראם, שסעגו כי נעשה משגה ויש לעשות מאמצים לאיתו הקרע; השלישית היתה דעתו של גלילי. אולם איש לא ידע מהי בדיוק, כי הוא בחר בשתיקה.

הפשרות נדחו

ב יום א' השבוע, יום היוד במלחמת מפא"י-אחדות העבודה, הופיעו השרים לישיבת הממשלה הגורלית. הם עלו אחד אחד לקומה השניה של בית האבן הירושלמי, מבלי שידעו כיצד יראה המצב כשירדו משם. שש שעות נמשכה הישיבה. משירדו השרים, הסתבר כי שעת השין נדחתה. על שולחן הדיונים נערמו הצעות-פשרה לרוב, אחת מסובכת מן השניה. ביג"י החליט להאריך את תקופת המיקוח ב-48 שעות, הגיח לקואליציה לפרפר בין חיים ומחת בחוסר-הדאות עד יום שלישי.

באותה ישיבה הוצע, בין השאר, להעניק לביג"י את הזכות לפטר שר מבלי שהדבר יחייב את הממשלה כולה. הסתייגות שר המשפטים הגבילה סמכות זו בתנאי, כי ראש הממשלה יבא תחילה את הצעתו לפיטורי השר לישיבת הממשלה. ורק אם יושג רוב מורכב משרים של שתי סיעות לפחות, יבוצעו הפיטורים. הצעה אחרת שהוצעה באותה ישיבה היתה, כי שרי אחדות העבודה לא יופיעו במשך שלושה חודשים לישיבות הממשלה.

ההצעה השניה נדחתה בתוקף על-ידי אחדות העבודה, ואילו לגבי הראשונה התברר כי לא יגובש רוב בכנסת לתקוף כזה של חוק המעבר. לא נשארה ברירה אלא לצלול מחדש לעומקי המשבר.

בפתח אשר נפתח על-ידי המשבר נזי דקרה דמותו של פרוץ ברנסטיין, נשיא הצ"כ, שרבים ראו בו מועמד אלטרנטיבי לקואליציה, אם כי ביג"י סבר אחרת.